

Waarom sloeg niemand alarm?

DOOR JAN PETER VERSTEEGE

ALKMAAR - De overschrijdingen van neonicotinen, waaronder imidacloprid, in het oppervlaktewater vinden al plaats sinds 2004. Waarom deed de overheid niets? Wat is de rol van de waterschappen? Een deel van de wetenschap en de imkers signaleren immers al jaren een relatie tussen de jaarlijkse sterfte van een kwart van de bijenvolken en het bestrijdingsmiddel in glastuinbouw en bollen- en akkerbouw?

Het antwoord op die vragen is niet zo simpel. Ja, de waterschappen hebben in 2003, 2004 al gesignaleerd dat er een nieuw gif in het oppervlaktewater zat en ja, in overleg met de agrariërs is geprobeerd het gebruik te reguleren. Dat leek te lukken. Het toxische aspect van neonicotinoïden stond niet ter discussie. Men wist ook hoe dodelijk het goedje is. Men had echter toen nog niet door dat het werken met minuscule doses al weerstandondermijnd was voor de honingbij en andere wespachtigen.

Kwalijke kanten

Wetenschappers kwamen er langzaam maar zeker achter dat ook minimale doses kwalijke kanten hadden, al bleken ze in eerste instantie weliswaar nadelig maar niet dodelijk. Later bleek dat blootstelling van bijenvolken aan vervuild stuifmeel, nectar en oppervlaktewater na een periode van 12 tot 24 maanden leidde tot afnemende weerstand, een langer larvestadium - dus meer kansen voor de parasiet varroamijt en de Nosema-schimmel - en een kortere levenscyclus. Geleidelijk steeg de gemiddelde sterfte naar rond een kwart van het aantal volken per imker, waar acht tot tien

Op de drie kaartjes van 2003, 2006 en 2009 is duidelijk te zien dat elke drie jaar het aantal donkere bolletjes - flinke overschrijdingen qua imidacloprid - toeneemt.

BRON WWW.BESTRIJDINGSMIDDELENATLAS.NL

BIJENSTERFTE

Imkers klagen al jaren over de grote bijensterfte. Na elke winter legt bijna een kwart van de volken het loodje. Wat is de oorzaak? Het oppervlaktewater in Noord- en Zuid-Holland is op sommige plaatsen verveend van imidacloprid, een bestrijdingsmiddel. In vier verhalen passeren de ins en outs van het probleem de revue. Vandaag het vierde en laatste verhaal: Waarom sloeg niemand alarm?

procent min of meer normaal is.

Henk Bouman van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier vertelt dat de negen toezichthouders van het HHNK die eerste jaren niets bekend was van nadelige effecten. Wel werd duidelijk dat er steeds meer imidacloprid in het water kwam. Geleidelijk werden landelijk op honderden controlepunten overschrijdingen aangetroffen, variërend van iets boven de vijf tot honderden en soms duizenden maal (Noordwijkerhout, Boskoop, Almere)

het MTR of maximaal toelaatbaar risiconiveau. Vooral in de kop van Noord-Holland en in Zuid-Holland was het raak.

De waterschappen hadden aanvankelijk nog invloed op de overschrijdingen van de MTR. Door (glas)tuinbouwers en kwekers een individuele vergunning te geven en de naleving steekproefsgewijs te controleren. Later schoof de landelijke overheid dat vergunningstelsel terzijde en kwamen er landelijke regels waar 'men' zich aan moest houden.

Die sloegen op de wijze waarop de bestrijdingsmiddelen mogen worden gebruikt voor zaadbehandeling, spuitmiddel, in korrels en in druppelsystemen (in kassen) en of het gewas wel ver genoeg van de sloot afstaat. Maar als er vervolgens in de omgeving van kweker of tuinder te veel imidacloprid werd aangetroffen, was het uiterst lastig om met de vinger te wijzen naar de boosdoener, bleek Bouman en zijn collega's.

Lastig is ook, dat volgens de regels dat overtollige 'drainwater' mag worden geloosd als er door te veel zout in het circulatiewater gewasschade dreigt, zegt Bouman. „Daar kan dan niet tegen worden opgetreden”, zegt hij. Het rijk heeft inmiddels met de glastuinbouwsector afgesproken dat vanaf 2013 de sector wordt afgerekend op de

werkelijke verontreiniging. In de open en bollenteelt gaat het vooral om problemen rond bolontsmetting waarbij wel eens druppels gif worden gemorst of anderszins kleine hoeveelheden neonicotinoïden via afval of regenwater in nabijgelegen sloten terecht komen.

Alleen als de lozing feitelijk geconstateerd wordt, kunnen de toezichthouders verbaliseren. In 2010 zijn door HHNK 480 bedrijven gecontroleerd, er zijn 42 waarschuwingen afgegeven en er is drie keer procesverbaal opgemaakt. In het verleden zijn er door het openbaar ministerie schikkingsvoorstellen gedaan van bedragen van soms meer dan duizend euro. Meestal blijft het echter bij een waarschuwing.

De forse overschrijdingen komen vooral voor in glastuin-

bouwgebieden, horen we van LTO-beleidsadviseur Jaap van Wenum. Hij zegt eerlijk dat 'we dachten dat we de neonicotinoïden in de kassen konden houden en dat de kassen een gesloten systeem waren'. Dat bleek een misvatting. „De sector heeft er te weinig aandacht voor gehad”, trekt hij het boetekleed aan. „De kassen zijn niet echt dicht en misschien is er een verdwaalde bij in en uit gevolgen.”

'Onder de norm'

Van Wenum bevestigt wat Bouman van het HHNK al zei: „Het is de bedoeling de milieubelasting zo terug te dringen dat we per 1 januari 2013 met het oppervlaktewater weer onder de norm zitten”, zegt Van Wenum. „Daarover hebben we in het Platform Duurzame

Glastuinbouw afspraken gemaakt. Daar zitten naast de glastuinbouw ook waterschappen en ministeries in.”

Waarom heeft het zo lang moeten duren voor men zich aan de norm wil houden? Er zijn zoals toxicoloog Henk Tennekes het verwoordt, 'overduidelijke wetenschappelijke aanwijzingen' voor de schadelijkheid van imidacloprid voor bijen en andere insecten en Den Haag wil niet verder gaan dan het gebruik voor particulieren bij slechts drie producten verbieden en enkele nadere onderzoeken aankondigen.

Zoals eerder gesteld is imidacloprid al (deels) in de ban in flink wat landen: Frankrijk, Duitsland, Noord-Italië en Slovenië. Na flink wat moties vanuit de Tweede Kamer sinds 2009 blijkt staatssecretaris Bleker van landbouw nu bereid de zogenoemde 'toelating van neonicotinoïden' wellicht te heroverwegen. Hij wil een onderzoek laten doen door Universiteit Wageningen, maar ook door het Nader Onderzoek Centrum voor Bijenonderzoek, waarvan kopvrouw Romée van der Zee in 2009 al zei dat een moratorium op imidacloprid wenselijk is. Van professioneel imker Jan Glazenborg van De Bijenstal uit Opperdoes stierven de laatste jaren al miljoenen bijen (in 2009 75 en in 2010 35 procent). „Dat heeft me al tienduizenden euro's gekost”, zegt hij. „Ik kon meerdere contracten voor bestuiving niet nakomen.”

De Wageningse wetenschapper Tjeerd Blacquiere, adviseur van de overheid, zei eerder dat de sterfte niet aan de imidacloprid ligt maar aan de imkers. Die zouden de varroamijt niet goed hebben bestreden. „Onzin”, brieft Glazenborg. „Maar ik ben blij dat er iets gebeurt. Ben benieuwd wat daar uit gaat komen.”

www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl
www.bijensterfte.nl